

॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ श्वभ्रमिव नरकमिव अपृष्ठाप्रश्नमकृत्वा हति तत्र धर्माधर्मयोस्तत्त्वे निश्चेतव्ये लक्षणस्य उद्देशः वचनं भविष्यति ॥ ५४ ॥ क्वचित् कर्केणापि धर्मस्वरूपं निर्णयमित्याह दुष्करमिति ॥ ५५ ॥ न प्रत्यसूयामि न दूषयामि अनुमानतोऽपि धर्मो ज्ञेय इत्याशयेनाह न चेति लक्षणोद्देशमाह प्रभावेति ॥ ५६ ॥ अहिंसैव धारणाधर्म इत्याह हिंसार्थायेति ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ न्यायेन संतोषं जनयेत्वाज्ञस्तदेवेश्वरपूजनमित्यादि वाक्यावष्टंभेन अन्योन्यसुखहेतुत्वात्पारदार्यादिकमपि धर्म इति वदंतो धर्मापहारमिच्छन्ति ते अकूजनेन वेदशब्दराहित्येन तद्विरुद्धं धर्ममोक्षं वा वेदबाह्यमिच्छन्ति तान् प्रतिनानुकूजेतैः

अथ कौशिकमभ्येत्य प्रादुस्ते सत्यवादिनं ॥ कतमेन पथा याता भगवन्बहवो जनाः ॥ ४९ ॥ सत्येन पृष्टः प्रब्रूहि यदि तान्वेत्य शंसनः ॥ स पृष्टः कौशिकः सत्यं वचनं तानुवाच ह ॥ ५० ॥ बहु वृक्षलतागुल्ममेतद्वनमुपाश्रिताः ॥ इति तान्स्यापयामास ते भ्यस्तत्त्वं सकौशिकः ॥ ५१ ॥ ततस्ते तान्समासाद्य कूराजघ्नुरिति श्रुतिः ॥ ते नाधर्मेण महता वाग्दुरुक्तेन कौशिकः ॥ ५२ ॥ गतः सकष्टं नरकं सूक्ष्मधर्मेष्वकोविदः ॥ यथा चात्यश्रुतो मूढो धर्माणामविभागवित् ॥ ५३ ॥ वृद्धानपृष्ठासंदेहं महच्छुभ्रमिवार्हति ॥ तत्र ते लक्षणोद्देशः कश्चिदेवं भविष्यति ॥ ५४ ॥ दुष्करं परमं ज्ञानं तर्केणानुव्यवस्यति ॥ श्रुतेर्धर्म इति त्वेके वदन्ति बहवो जनाः ॥ ५५ ॥ तस्ते न प्रत्यसूयामि न च सर्वं विधीयते ॥ प्रभवार्थाय भूतानां धर्मप्रवचनं कृतं ॥ ५६ ॥ यत्स्यादहिंसासंयुक्तं स धर्म इति निश्चयः ॥ अहिंसार्थाय हिंसाणां धर्मप्रवचनं कृतं ॥ ५७ ॥ धारणाद्धर्ममित्यादुर्धर्मो धारयते प्रजाः ॥ यत्स्याद्धारणसंयुक्तं स धर्म इति निश्चयः ॥ ५८ ॥ ये न्यायेन जिहीर्षन्तो धर्ममिच्छन्ति किंचित् ॥ अकूजनेन मोक्षं वानानुकूजेत्कथंचन ॥ ५९ ॥ अवश्यं कूजितव्ये वा शंकेरन्नप्यकूजतः ॥ श्रेयस्तत्रानृतं वक्तुं तत्सत्यमविचारितं ॥ ६० ॥ यः कार्येभ्यो व्रतं कृत्वा तस्य ना नोपपादयेत् ॥ न तत्फलमवाप्नोति एवमादुर्मनीषिणः ॥ ६१ ॥ प्राणान्त्यये विवाहे वा सर्वज्ञातिवधात्यये ॥ नर्मण्यभिप्रवृत्ते वा न च प्रोक्तं मृषा भवेत् ॥ ६२ ॥ अधर्मेनात्र पश्यन्ति धर्मतत्त्वार्थदर्शिनः ॥ यस्ते नैः सह संबन्धान्मुच्यते शपथैरपि ॥ ६३ ॥ श्रेयस्तत्रानृतं वक्तुं तत्सत्यमविचारितं ॥ न च तेभ्यो धनं देयं शक्ये सति कथंचन ॥ ६४ ॥ पापेभ्यो हि धनं दत्तं दातारमपि पीडयेत् ॥ तस्माद्धर्मार्थमनृतमुक्तानानृतभाग्भवेत् ॥ ६५ ॥

सहसंवादमपि न कुर्यादसंभाष्यास्ते तेन वेदाविरोधे सति यदन्यस्य सुखकरं तद्धर्म इत्यर्थः ॥ ५९ ॥ यत्र तु धर्मसंदेहे वेदशब्दो नास्ति नापि लौकिकी युक्तिरस्ति तत्र किं कर्तव्यमित्याशंक्याह अवश्यमिति यत्र ब्राह्मणस्तेन त्वेन ज्ञातः तत्रेतेषां स्तेनो यमस्तेनो वेति संशये पक्षद्वयेऽपि हिंसाप्राप्तौ मौनेन मेवाश्रयेत् मौनेनाप्यसिद्धौ अनृतमपि वेदित्यर्थः ॥ ६० ॥ यइति कार्येभ्यः यत्किंचित् कार्यमनस्युद्दिश्य व्रतं कृत्वा तस्य व्रतस्य नाना अन्येन प्रकारेणोपपादनं करोति सदां भिको व्रतफलं नामोतीत्यर्थः ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ तेभ्यः स्तेनेभ्यः पीडयेत् नरकं प्रापयेत् ॥ ६४ ॥ ६५ ॥